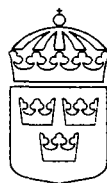

Socialförsäkringsutskottets yttrande

1992/93:SfU6y

Forskning för kunskap och framsteg

1992/93
SfU6y

Till socialutskottet

Socialutskottet har den 25 mars 1993 beslutat bereda socialförsäkringsutskottet tillfälle att senast den 15 april yttra sig över proposition 1992/93:170 om Forskning för kunskap och framsteg, avsnitt 5, jämte motioner, såvitt propositionen och motionerna berör socialförsäkringsutskottets beredningsområde.

De delar av propositionen i avsnitt 5 som berör utskottets område är avsnitten 5.2 Forskning rörande de ekonomiska trygghetssystemen och 5.5 Forskning om internationell migration och etniska relationer. Medel för forskning inom dessa områden beräknas i propositionen under anslaget Socialvetenskapliga forskningsrådet: Forskningsmedel.

Av de motioner som väckts med anledning av propositionen berör Ub132 yrkande 5 frågor under avsnitt 5.2 och Ub103 yrkande 12 frågor under avsnitt 5.5. Under den allmänna motionstiden har vidare väckts motion Sf255 som berör frågor under avsnitt 5.2. Utskottet överlämnar den senare motionen till socialutskottet för fortsatt behandling.

Propositionen

I propositionen framhålls (avsnitt 5.2) att behovet av forskningsbaserad kunskap om de ekonomiska trygghetssystemens funktion och effekter är betydande, inte minst mot bakgrund av den genomgripande översyn och omprövning av socialförsäkringens grenar som för närvarande pågår. Betydande behov finns av mer forskningsbaserad kunskap om bl.a. de faktorer och samband som ligger bakom de stora förändringarna i sjukfrånvaro och förtidspensionering under senare år, liksom om samspelet mellan socialförsäkringen och arbetsmarknaden. Det är också angeläget med forskning kring de offentliga pensionssystemen, inte minst i förhållande till andra försäkringssektorer, och hur detta påverkar sparande, kapitalbildning och arbetskraftsutbud. Den långt decentraliserade regeltillämpningen inom socialförsäkringsområdet pekar på ett behov av tillämpad juridisk forskning. I propositionen framhålls också att satsningen på en mer aktiv rehabilitering innebär att en rad nya åtgärder och instrument ställs till försäkringskassornas och andra rehabiliteringsansvarigas förfogande, vilket skapar intressanta forskningsuppgifter för utvärderings- och implementationsforskning. Slutli-

gen framhålls att det ökade internationella samarbete på socialförsäkringsområdet som aktualiserats genom EES-avtalet innebär att ett nytt angeläget område för forskningsinsatser öppnar sig och att metoder för studier på detta område behöver utvecklas.

Under avsnitt 5.5 erinras i propositionen om att forskning om internationell migration och etniska relationer bedrivs inom ett flertal humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen, att ett nationellt nätverk är under uppbyggnad och att det internationella forskararbetet utvecklas successivt. Mycket tyder enligt propositionen på att den internationella migrationen och därmed sammanhängande problemkomplex under många år framöver kommer att utgöra mycket centrala faktorer i samhällsutvecklingen, såväl i Sverige som i många andra länder. Med hänsyn till det stora kunskapsbehovet måste forskningen på området därför ges hög prioritet.

Socialvetenskapliga forskningsrådet (SFR) började sin verksamhet den 1 juli 1990 och övertog då de pågående forskningsprojekt som finansierats genom de tidigare sektorsorganen Delegationen för social forskning (DSF) och Delegationen för invandrarforskning (Deifo) samt det ansvar för handikappforskningen som tidigare legat på Forskningsrådsnämnden. Den fördjupade prövning som regeringen gjort av rådet har lett till slutsatsen att rådet även för perioden 1993/94–1995/96 skall ha till uppgift att stödja betydelsefull grundforskning och tillämpad forskning inom socialvetenskap, socialpolitik och folkhälsovetenskap samt informera om kunskapsläge och aktuell forskning. Med hänsyn till det stora behov av forskningsbaserad kunskap som finns inom de nämnda områdena anser regeringen att SFR genom ökade resurser skall ges möjlighet att förstärka forskningen. För innevarande budgetår har anslagits 79 175 000 kr för rådets verksamhet. I propositionen föreslås att för nästa budgetår skall anslås 86 740 000 kr för forskningsmedel och på ett nytt anslag 5 600 000 kr för rådets förvaltningsuppgifter.

Motionerna

I motion Sf255 av Hans Gustafsson och Doris Håvik (s) erinrar motionärerna om de dramatiskt ökade kostnaderna för långtidssjukskrivningar, arbetsskador och förtidspensioneringar under senare år och att en åtgärd att möta detta har varit att ge försäkringskassorna ekonomiska resurser för att köpa rehabiliteringstjänster. Motionärerna erinrar också om att rehabiliteringsberedningen framhöll att socialförsäkring med rehabilitering i förgrunden är ett alltför viktigt FoU-område för att lämnas åt en slumpartad utveckling, men att någon nationell systematiskt genomförd utvärdering inte genomförts som kan visa på effekterna av de rehabiliteringssatsningar som gjorts. Motionärerna nämner i motionen olika forskningsstudier m.m. som initierats av Försäkringskassan i Stockholms län i samarbete med forskare och framhåller att det i dagsläget inte finns några möjligheter för huvudaktören på området — Försäkringskassan — att använda befintliga resurser för forskning inom rehabiliteringsområdet. Enligt motionärerna

bör medel till de angivna forskningsinsatserna t.ex. kunna frigöras från de medel som socialförsäkringen utger till försäkringskassorna för rehabiliteringsinsatser. De begär ett tillkännagivande om att regeringen snarast bör lägga fram förslag till forskningsinsatser inom socialförsäkringsområdet.

Även Barbro Westerholm (fp) berör i motion Ub132 försäkringskassornas möjlighet att köpa rehabiliteringstjänster som en del i det pågående förändringsarbetet i syfte att åstadkomma effektivare insatser till lägre kostnader. Hon understryker att det saknas forsknings- och utvärderingsresultat som behövs för kommande nödvändiga vägval och anser det viktigt att t.ex. försäkringskassorna får möjlighet att bygga in forsknings- och utvecklingsarbete i sin verksamhet tillsammans med universitet och högskolor.

I motion Ub103 av Rose-Marie Frebran m.fl. (kds) yrkande 12 begärs ett tillkännagivande om prioriteringar för invandrarforskning. Motionären anför att kunskaperna är små och otillräckliga om på vilket sätt flyktning/migrations- och biståndspolitik samt en samordning av dessa politikområden kan bidra till att människor inte behöver emigrera för sin utkomst. Motionärerna vill också prioritera forskning om orsakerna till människors beslut att utvandra, etniska relationer, vilken etnisk mångfald som är möjlig och hur man kan undvika etniska konflikter.

Utskottets bedömning

De ekonomiska trygghetssystemen

De samlade utgifterna för det sociala trygghetssystemet motsvarar ca 36 % av BNP. Knappt 260 miljarder kronor av de samlade utgifterna utgörs av transfereringar till hushållen. Staten och socialförsäkringssektorn svarar för ca 95 % av dessa transfereringsutgifter. Det är därför såväl för staten som för den enskilde av utomordentligt stor betydelse att man har tillräckliga kunskaper om att de medel som tilldelas socialförsäkringsområdet också används på ett riktigt och ändamålsenligt sätt. De stora förändringar som skett inom socialförsäkringsområdet under senare år har också, under trycket av landets hastigt försämrade ekonomi, många gånger måst genomföras utan sedvanligt grundläggande utrednings- och analysarbete av vilka slutliga samhällsekonomiska effekter som kan bli följden och hur förändringarna kan komma att styra de försäkrades beteende och efterfrågan på förmånerna. Därigenom har ett tidigare väl sammanhängande lagkomplex, i vilket de olika förmånsslagen utformats för att samspela med varandra och som ur administration- och informationssynpunkt varit lätthanterligt, komplicerats och blivit i det närmaste oöverblickbart för medborgarna. En kärv ekonomi har också tvingat de tre huvudaktörer på det sociala området, staten, kommunerna och landstingen, att söka nya lösningar för att åstadkomma besparingar, många gånger utan att genomarbetade analyser gjorts av vilka övervältringseffekter detta kan innebära mellan de olika huvudmännens områden.

Utskottet kan konstatera att intresset för och möjligheterna till forskning på socialförsäkringsområdet vid universitet och högskolor successivt har ökat under senare år. Emellertid är, som framhållits i propositionen, omfattningen av socialvetenskaplig forskning med anknytning till de ekonomiska trygghetssystemen fortfarande relativt begränsad med hänsyn tagen till socialförsäkringens stora betydelse för individens välfärd och för samhällsekonomin. Utskottet delar helt regeringens uppfattning om att det finns ett betydande behov av mer forskningsbaserad kunskap på detta område. Inte minst gäller detta forskning kring de offentliga pensionssystemen, i synnerhet i förhållande till andra försäkringssektorer, såsom avtalsförsäkringar. Utskottet utgår därför från att SFR, som för kommande treårsperiod föreslagits få ökade ekonomiska resurser, fortlöpande uppmärksammar och prioriterar sådan forskning. Med anledning av vad som framhållits i motionerna Sf255 och Ub132 om behovet av ett nära samarbete mellan forskare vid universitet och högskolor och försäkringskassorna kan utskottet med stor tillfredsställelse konstatera att många initiativ till sådana gemensamma forskningsansträngningar tagits under senare år och utskottet vill gärna understryka det angelägna i att ett sådant samarbete utvecklas ytterligare. SFR har också gett ekonomiskt stöd åt två forskarseminarier om välfärdssystemet, vilka arrangerats av Försäkringskassaförbundet och Centralförbundet för socialt arbete i samarbete med Västerbottens läns allmänna försäkringskassa och Umeå universitet. I motion Sf255 har särskilt framhållits vikten av forskning om effekterna av de rehabiliteringsinsatser som görs från försäkringskassornas sida. Samma område har särskilt nämnts i propositionen som intressant för utvärderings- och implementationsforskning. Mot bakgrund av att de nya satsningarna på rehabilitering innebär ett förändrat sätt att använda försäkringens resurser är det enligt utskottets mening särskilt viktigt att detta område blir föremål för forskning. Det ekonomiska stödet till forskningen i fråga bör dock tillföras försäkringskassorna på annat sätt än genom medel som avsatts för rehabiliteringsinsatser.

Med det anförda anser utskottet att syftet med motionerna Sf255 och Ub132 yrkande 7 kan tillgodoses utan någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Internationell migration och etniska relationer

Utskottet delar regeringens bedömning att med hänsyn till det stora kunskapsbehovet om den internationella migrationen och därmed sammanhängande frågor måste forskningen på området ges hög prioritet. Utskottet har också erfarit att dessa frågor under många år uppmärksammats inom forskningen och att 154 doktorsavhandlingar har skrivits inom forskningsområdet internationell migration och etniska relationer under perioden 1964–1992, varav 25 under åren 1990–1992. Som framhållits i propositionen är forskningen på detta område väl spridd över landet och ett nationellt nätverk är under uppbyggnad. Det internationella forskararbetet utvecklas också succes-

sivt, vilket enligt utskottets uppfattning är av stor betydelse. SFR:s stöd till området har under budgetåren 1990/91—1992/93 varit drygt 24 miljoner kronor. Utskottet förutsätter att SFR också för den kommande treårsperioden kommer att stödja forskningen på detta område i minst samma omfattning som tidigare. Med hänvisning till det anförda anser utskottet att någon åtgärd med anledning av motion Ub103 yrkande 12 inte är påkallad.

Avslutningsvis finner utskottet det angeläget att SFR lägger stor vikt vid att föra ut resultaten av forskningen på de nu berörda områdena till berörda intressenter.

Stockholm den 20 april 1993

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Gullan Lindblad

I beslutet har deltagit: Gullan Lindblad (m), Doris Håvik (s), Margit Gennser (m), Sigge Godin (fp), Börje Nilsson (s), Karin Israelsson (c), Lena Öhrsvik (s), Pontus Wiklund (kds), Arne Jansson (nyd), Margareta Israelsson (s), Maud Björnemalm (s), Liselotte Wågö (m), Widar Andersson (s), Chris Heister (m) och Bo Finnkvist (s).

